

LIQUIDATIES NIET ALLEEN RUSLAND IS BEDREVEN IN HET DODEN VAN TEGENSTANDERS IN HET BUITENLAND

Wie overloopt tekent bijna altijd zijn eigen doodvonnis

De Russische piloot die in Spanje is vermoord, is zo goed als zeker het zoveelste voorbeeld van een overloper die door Moskou is omgelegd. Ook andere landen deinzen niet terug voor liquidaties in het buitenland van critici.

Sanne Schelfaut

Den Haag

Een half jaar nadat Maksim Koezminov (28) met zijn gevechtstoestel in Oekraïne landde, is hij dood. De militair werd eerder deze maand aan de Spaanse kust doorzeefd met zes kogels. Om het karwei 'af te maken' werd hij ook nog overreden met zijn eigen auto.

In overleg met de Oekraïense veiligheidsdienst was Koezminov uit het Russische leger gedeserteerd. „Ik wil geen medeplichtige zijn van Russische misdaden”, zei de piloot niet lang na zijn desertie op camera. Het betekende zijn doodvonnis.

Koezminov dacht met een nieuwe identiteit veilig te zijn aan de Costa Blanca, maar daar verkeerde hij zich op. Direct bewijs dat het Kremlin bij de moord is betrokken, is er nog niet, maar de reactie van de directeur van de Russische buitenlandse inlichtingendienst sprak boekdelen. „Deze verrader en crimineel werd een moreel lijk op het moment dat hij zijn smerige en verschrikkelijke misdaad pleegde”, aldus Sergei Naroesjkin.

Schaamtelozer

Worden de Russische veiligheidsdiensten opener en schaamtelozer over hun operaties in het buitenland nu de relatie met het Westen op een dieptepunt is? Hugo Vijver, oud-medewerker van de Nederlandse inlichtingendiensten, denkt van niet. „Het was onder Poetin altijd al schaamteloos. Hij is niet uit op een goede band met het Westen; voor hem staat er op dat punt weinig op het spel. Een nieuwe ronde sancties of andere strafmaatregelen lijken ook weinig effect te hebben. Je ziet dat onder zijn bewind de liquidaties, in binnen- en buitenland, enorm zijn toegenomen. Niet alleen de laatste twee jaar. Ook in tijden van mindere spanning werden overlopers uit de weg geruimd”, aldus Vijver, die als onderzoeker inlichtingen en veiligheid is verbonden aan het Kenniscentrum Security Intelligence.

De Russen hebben inderdaad een lang trackrecord van door de staat bevestigde moorden (en pogingen) buiten de eigen grenzen. Zeker onder Jozef Stalin en nu dus onder Poetin. Denk aan Leon Trotski, de politicus die de strijd om de macht verloor van

▲ Spaanse rechercheurs onderzoeken de moord op piloot Maksim Koezminov. FOTO REUTERS

▼ Maksim Koezminov wilde niet tegen Oekraïne vechten.

◀ Leon Trotski (midden) vluchtte naar Mexico, maar werd daar alsnog vermoord in opdracht van Stalin. FOTO'S GETTY IMAGES, AFP

◀ De kritische journalist Khashoggi werd in het Saoedische consulaat in Turkije omgebracht.

Onder het bewind van Poetin zijn de liquidaties, in binnen- en buitenland, enorm toegenomen

– Hugo Vijver, onderzoeker

Stalin en uitweek naar Mexico. Daar werd hij in 1940 vermoord met een ijspriet. Een stuk recenter, in 2006, overleed dissident Aleksandr Litvinenko in een ziekenhuis in Londen na vergiftiging met polonium. En de voormalige dubbelspion Sergej Skripal en zijn dochter Joelia overleefden in 2018 een aanval met zenuwgas in het Britse Salisbury.

„De operatie om Skripal uit de weg te ruimen is behoorlijk klunzig uitgevoerd. De twee Russen die het uitvoerden, waren kennelijk vergeten dat Engeland volhangt met camera's. Ze hadden overal hun sporen achtergelaten, maar konden toch op tijd het vliegtuig terug naar Moskou nemen voordat duidelijk was wat ze hadden gedaan. Voordat medici hebben ontdekt dat je bent vergiftigd met het zenuwgas novitsjok, ben je zo een paar dagen verder. Het verklaart waarom die Russen zo dol zijn op gif om tegenstanders uit te schakelen. Ook al lukt het niet altijd 100 procent”, zegt Ben de Jong, inlichtingenexpert en verbonden aan de Universiteit Leiden.

Gif lijkt favoriet, maar slachtoffers kunnen net zo goed worden verdron-

ken in hun eigen bad, van een hotelbalkon geduwd, neergestoken, doodgeschoten, opgeblazen of worden geliquideerd door middel van een luchtaanval met een drone.

Khashoggi

De Russen mogen dan de naam hebben om overlopers, verraders of andere critici voorgoed te laten zwijgen, andere regimes kunnen er ook wat van. De wereld gruwelde van de moord op de Saoedische journalist Jamal Khashoggi, die in 2017 op het Saoedische consulaat in Turkije is vermoord. Khashoggi, criticus van de Saoedische machthebbers, werd in stukken gesneden.

De aanval op de halfbroer van de Noord-Koreaanse leider Kim Jong-un op een vliegveld in Maleisië is ook berucht. Op bewakingscamera's is te zien dat een vrouw haar handen naar zijn gezicht brengt. Ze smeerde zenuwgas op Kim Jong-nam. Hij overleefde de gifaanval niet.

Een regime dat volgens Hugo Vijver op het gebied van liquidaties in het buitenland het meest in de buurt komt van Rusland, is Iran. „De bekende lange arm van Teheran. De vei-

ligheidsdiensten van de ayatollahs zijn zeer goed ingevoerd in de Iraanse diaspora. Als Iraanse vluchteling ben je eigenlijk nergens veilig als je te boek staat als overloper of politiek tegenstander. Ook in ons land zijn twee Iraanse mannen, in 2015 en 2017, door Teheran geliquideerd vanwege hun politieke opvattingen.”

Waarom is een mensenleven voor dit soort regimes zo weinig waard? Vijver: „De veiligheidsdiensten in Rusland en Iran hebben maar één doel: instandhouding van het regime. De veiligheidsdiensten in het Westen, zoals de AIVD en MIVD in ons land, hebben als hoofdtaak om inlichtingen in te winnen. Niet om tegenstanders te vermoorden. De Amerikanen schakelen vooral mensen uit die geweld tegen het land willen gebruiken of de leiders die daarvoor verantwoordelijk worden gehouden. Zeker in Rusland lijkt momenteel alles geoorloofd om de machthebbers in het zadel te houden. Ze willen niet hebben dat de tegenstander sterker wordt, die moet zwakker worden. En dus worden ze uit de weg geruimd. Het land kent zeker op dit vlak een dieprode geschiedenis.”